

Inhoudsopgave

1.	Voorwoord	3
1.1	Inleiding	4
1.1.1	Landelijke en provinciale aandacht voor de bibliotheeksector	4
1.1.2	Samen werken aan een samenleving waarin iedere Limburger mee kan doen	5
2.	Geletterde samenleving – Bevorderen geletterdheid en leesplezier	8
2.1	Netwerksamenwerking	9
2.1.1	Resultaten.....	9
2.1.2	Inspanningen	9
2.2	Kennis en expertise	10
2.2.1	Resultaten	10
2.2.2	Inspanningen	10
2.3	Programmering en activiteiten.....	11
2.3.1	Resultaten	11
2.3.2	Inspanningen	11
3.	Participatie in de informatiesamenleving.....	12
3.1	Digitale inclusie.....	12
3.1.1	Resultaten	13
3.1.2	Inspanningen	14
3.2	Digitaal burgerschap.....	14
3.2.1	Resultaten	16
3.2.2	Inspanningen	16
4.	Basisvaardigheden en Leven lang ontwikkelen	17
4.1	Basisvaardigheden en Hoger Bereik laagtaalvaardige burgers	18
4.1.1	Resultaten	20
4.1.2	Inspanningen	21
4.2.	Leven lang ontwikkelen	21
4.2.1	Resultaten	21
4.2.2	Inspanningen	22
5.	De basis op orde	23
5.1	Logistiek.....	23
5.1.1	Resultaten	25
5.1.2	Inspanningen	25
5.2	De digitale infrastructuur en veiligheid	25
5.2.1	Resultaten	25
5.2.2	Inspanningen	25
5.3	Collectie.....	26
5.3.1	Resultaten	26
5.4	Strategie en innovatie.....	26
5.4.1	Resultaten	26
5.4.2	Inspanningen	26
5.5	Communicatie en strategie.....	27
5.5.1	Resultaten	27
5.5.2	Inspanningen	27
5.6	Medewerkers: kwaliteit en kennis.....	27
6.	Bronnen	2828

1. Voorwoord

De functie van de openbare bibliotheek staat volop in de schijnwerpers en daar zijn we zeer blij mee. Koning Willem-Alexander zei dit tijdens de Troonrede op 19 september jongstleden: *'Het kabinet wil de openbare bibliotheek op zoveel mogelijk plaatsen terugbrengen, als plek waar mensen kunnen lezen, leren en elkaar ontmoeten'*.

Staatssecretaris Gunay Uslu van Cultuur en Media, noemde de Bibliotheek eerder dit jaar: *'De meest democratische plek in onze samenleving'*. De voormalig voorzitter van de Tweede Kamer, Gerdi Verbeet ziet in bibliotheken *'...steeds meer instellingen die midden in de samenleving staan en tal van diensten aanbieden'*.

Kortom, veel woorden van erkenning en waardering voor de belangrijke rol die de bibliothekensector speelt, voor een samenleving waarin iedereen mee kan doen.

Cubiss Limburg en de Limburgse bibliotheken werken nauw samen om de belangrijke bijdrage van de bibliotheeksector aan de Limburgse samenleving mogelijk te maken. Het voorliggende werkplan is het resultaat van uitwisseling van ideeën, gesprekken, bezoeken en bijeenkomsten gedurende het jaar, en een vervolg op lopende activiteiten, actualiteiten en ontwikkelingen. Gestoeld op het landelijke raamwerk van het Bibliotheekconvenant en de Netwerkagenda en het provinciale raamwerk van de Sociale Agenda en het onlangs afgesproken provinciale coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!'. Door het opstellen van een aanvalsplan 'Aanpak laaggeletterdheid en digitale vaardigheden in Limburg' en het verkennen van de mogelijkheden van een gratis bibliotheeklidmaatschap voor Limburgers, laat de Provincie Limburg zien dat hier een belangrijke prioriteit ligt. Daarbij is richtinggevend dat we kijken waar de maatschappelijk opgave het grootst is. Dit is bijvoorbeeld ook onderdeel van de wijkgerichte aanpak.

Cubiss Limburg en de Limburgse bibliotheken hebben samen ook vanuit de provincie Limburg, een belangrijke bijdrage geleverd aan de huidige landelijke en provinciale aandacht voor taal, lezen, (laag)geletterdheid, (digitale) basisvaardigheden, ontwikkeling, ontmoeting, verbinding in de bibliotheeksector, dicht bij mensen staan en het verkleinen van verschillen tussen mensen. Daaraan wordt zeer terecht een groot belang gehecht.

Graag danken we iedereen die bijgedragen heeft aan dit werkplan. De inspanningen die wij leveren kunnen omzetten in resultaten, is immers sterk afhankelijk van de kracht van de samenwerking in ons netwerk.

We bouwen met elkaar voort op een basis die jarenlang in gezamenlijkheid is gelegd. En vinden samen nieuwe wegen en mogelijkheden: 'Samen voort!'

1.1 Inleiding

Het jaar 2023 is voor de bibliothekensector een bijzonder en zeer zeker ook een positief jaar. In het voorwoord is de landelijke en provinciale aandacht en opwaardering al genoemd. In deze inleiding wordt hier verder op in gegaan. Ook schetsen we de situatie van waaruit Cubiss Limburg en de Limburgse bibliotheken werken. Daarnaast is er aandacht voor de aankomende intensivering van de (netwerk)samenwerking in de Limburgse bibliothekensector.

1.1.1 Landelijke en provinciale aandacht voor de bibliotheeksector

Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob), Bibliotheekconvenant en Netwerkagenda

In 2020 is naar aanleiding van een evaluatie van de Wsob, met alle overheidslagen en het bibliotheeknetwerk, het Bibliotheekconvenant opgesteld. De uitwerking daarvan is te vinden in de Netwerkagenda waarin de Koninklijke Bibliotheek (KB), de Provinciale Ondersteuningsinstellingen (POI's) en de Vereniging Openbare Bibliotheken (VOB) de ambities en acties concretiseren. De strategische lijn voor het convenant bestaat uit:

1. Een drietal maatschappelijke opgaven:
 - Geletterde samenleving – Bevorderen geletterdheid en leesplezier
 - Participatie in informatiesamenleving – Digitale inclusie en digitaal burgerschap
 - Leven lang ontwikkelen – Basisvaardigheden en blijvende inzetbaarheid
2. De stelselopgaven die moeten zorgen voor een robuuste toekomstbestendige basis

Bibliotheken kennen daarbij volgens de Wsob vijf maatschappelijke functies of taken:

1. Kennis en informatie beschikbaar stellen
2. Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie
3. Stimuleren om te lezen
4. Ontmoetingen en debatten organiseren
5. Mensen laten kennismaken met kunst en cultuur

De aankomende zorgplicht voor gemeenten en provincies om de toegang tot de Openbare Bibliotheek te waarborgen brengt een nieuwe wijziging van de Wsob met zich mee. Dit zal naar verwachting in 2025 zijn beslag krijgen.

Landelijke investeringen

Het belang dat het (voormalig) kabinet hecht aan bibliotheken heeft dit jaar geresulteerd in een aantal investeringen. Staatssecretaris Uslu heeft met de *'Regeling eenmalige specifieke uitkeringen en subsidies lokale bibliotheekvoorzieningen'* de grootste investering in de bibliothekensector in tientallen jaren gedaan. Na jaren van bezuinigingen wordt hiermee het herstel van de basis ingezet. Daarnaast investeert het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) onder andere met het Masterplan basisvaardigheden (MPBV) in het versterken van leesbevordering in de kinderopvang en op scholen.

Provincie Limburg: Coalitieakkoord 'Elke Limburger telt!'

De provincie Limburg besteedt in het nieuwe coalitieakkoord ruime aandacht aan armoede, laaggeletterdheid en digitale vaardigheden:

Aanpak armoede en laaggeletterdheid

"Een op de acht kinderen in Limburg groeit op in armoede. Juist voor die gezinnen blijkt het ingewikkeld om bij de overheid hulp te vragen. Tevens is er een groot vraagstuk dat dwars door alle lagen van onze bevolking gaat: het probleem van laaggeletterdheid. Vaak bemoeilijkt deze laaggeletterdheid ook de digitale vaardigheden van mensen. Dat verkleint ook de kansen om werk te vinden en om actief te zijn in de samenleving, echt mee te kunnen doen."

Een digitaal vaardig en weerbaar Limburg

“Digitale technologie en infrastructuur spelen een bepalende rol in ons sociale leven en onze werkomgeving. Sociale en zakelijke contacten zijn steeds meer ‘online’ en digitale geletterdheid is een voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving. Voor steeds meer mensen is dit echter lastig en ingewikkelder. [...] Voorop staat dat iedereen in Limburg moet kunnen blijven meedoen en meeprofiteren.”

Samen met de gemeenten en maatschappelijke instellingen stellen we een aanvalsplan ‘Aanpak laaggeletterdheid en digitale vaardigheden in Limburg’ op. Vanuit dit aanvalsplan worden prioriteiten gesteld, bewezen interventies op meer plekken ingezet en wordt ingespeeld op het rijksbeleid (bijvoorbeeld het actieprogramma ‘Tel mee met Taal’ en de Vervolgaanpak laaggeletterdheid). We verkennen samen met Cubiss en de Vereniging van Limburgse bibliotheken de mogelijkheden van een gratis bibliotheeklidmaatschap voor Limburgers met een kleine beurs.”

De ambities en aankondigingen bieden kansen op verschillende vlakken. Als deskundigen op onder andere het thema laaggeletterdheid, werken we graag samen met de provincie en andere partners om deze kansen te realiseren ten behoeve van de inwoners.

1.1.2 Samen werken aan een samenleving waarin iedere Limburger mee kan doen

In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder moeite met de basisvaardigheden lezen, schrijven en/of rekenen en digitale vaardigheden. Dat is 18% van alle mensen in Nederland. Dus ongeveer 1 op de 6 mensen! In de leeftijdsgroep van 16 tot 65 jaar hebben bijna 1,8 miljoen mensen moeite met taal en/of rekenen. En bijna 740.000 65-plussers hebben moeite met taal en/of rekenen (Stichting Lezen & schrijven 2021).

In Limburg kunnen tussen de 84.000 tot 106.000 volwassenen moeilijk meekomen in onze maatschappij, doordat zij niet over voldoende basisvaardigheden beschikken (Neimed 2020). En naar schatting zijn er 300.000 laag-digivaardigen (Digitale samenleving Limburg, 2019) in onze provincie.

Cubiss Limburg en de Vereniging van Limburgse Bibliotheken (VLB)

Cubiss Limburg en de VLB werken op basis van dit werkplan aan een gezamenlijke aanpak, om de genoemde maatschappelijke opgaven aan te gaan en de bestaande problematiek terug te dringen.

Speerpunten

De onderstaande speerpunten zijn in dit werkplan verder uitgewerkt bij de maatschappelijke opgaven:

- Geletterde samenleving
- Participatie in de informatiesamenleving
- Leven lang ontwikkelen

Daarnaast zijn een aantal stelselopgaven opgenomen die ook gezamenlijk door Cubiss Limburg en de VLB worden uitgevoerd.

Speerpunt Digitaalhuizen en Informatiepunten Digitale Overheid (IDO)

De grootste uitdaging op het vlak van basisvaardigheden lijkt nog steeds het bereiken en motiveren van de groep laagtaalvaardigen te zijn. Juist deze doelgroep is bijzonder lastig te bereiken. NT1'ers (mensen met Nederlands als moedertaal) schamen zich vaak voor hun beperkte basisvaardigheden en doen er van alles aan om dit verborgen te houden.

Met de DigiTaalhuizen is een infrastructuur ontwikkeld waarin bemiddeld wordt tussen vraag en aanbod rond trainingen in taal- en digitale vaardigheden. De Limburgse bibliotheken fungeren in belangrijke mate als gids naar en aanbieder van activiteiten, die bijdragen aan participatie en actief burgerschap. Om de burger verder te ondersteunen is er in veel bibliotheken een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) ingericht, waar men terecht kan voor praktische hulp, doorverwijzing en

training. Cubiss Limburg is hierbij onder andere een vraagbaak, organiseert kennisdelingsbijeenkomsten en heeft een professionaliseringsaanbod.

Speerpunt Privacy en informatiebeveiliging

Ook in 2024 blijft privacy en informatiebeveiliging permanente aandacht vragen (en waar nodig verbetering) van alle organisaties die persoonsgegevens verwerken. De Bibliotheek blijft daarmee een (digitaal) veilige plaats voor bezoekers, persoonsgegevens worden goed beschermd en de kans op het lekken van persoonsgegevens wordt sterk verkleind. De bibliotheken worden in de certificering getoetst op compliance, waarbij informatiebeveiliging in het algemeen, maar zeer zeker ook in het IDO een belangrijke rol speelt. Ook daarom is privacy en informatiebeveiliging in 2024 weer een belangrijk onderwerp. De cyberaanvallen in het afgelopen jaar op de bibliotheken in Rotterdam en Gouda laten zien dat het hierbij om concrete en actuele risico's gaat.

In dit kader is er een gezamenlijke inkoop van een functionaris gegevensbescherming en wordt door Cubiss Limburg de Leergang Digitale veiligheid aangeboden.

Speerpunt Digitaal burgerschap

Verder is een belangrijke gezamenlijke ambitie uit de Netwerkagenda dat alle Nederlanders de mogelijkheid hebben om zich te ontwikkelen in digitaal burgerschap. Dit behelst vooral het actief deelnemen aan de samenleving met alle digitale aspecten die daarbij horen, evenals het bevorderen van publieke waarden. Het is belangrijk dat burgers zowel de mogelijkheden als de beperkingen van digitale informatie goed leren (her)kennen.

Cubiss Limburg is hierbij onder andere een vraagbaak, organiseert kennisdelingsbijeenkomsten en heeft een professionaliseringsaanbod.

Ook zullen nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie (AI) een steeds belangrijkere rol gaan spelen in onze samenleving. De Brightlands Smart Services Campus in Heerlen heeft zich ten doel gesteld om burgers over deze ontwikkeling te informeren en zoekt daarin ook de samenwerking met Cubiss. Hoe kan bijvoorbeeld AI ingezet worden om laaggeletterden te helpen?

Speerpunt Leven lang ontwikkelen

Naast digitalisering en technologische ontwikkelingen zijn er ook economische, demografische en sociale ontwikkelingen die gevolgen hebben voor bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie van burgers. Daardoor is het van belang om mogelijk te maken dat iedereen op een zelfgekozen manier en tempo mee kan blijven doen, een leven lang kan blijven leren en de eigen vaardigheden kan blijven ontwikkelen. Daarbij krijgen activiteiten voor 50+'ers weer extra aandacht. Met een vergrijzende bevolking waar in de traditionele structuren niet overal meer wordt en kan worden deelgenomen, kan de Bibliotheek een laagdrempelige aanvulling bieden.

Cubiss Limburg organiseert in het kader van professionalisering de Leergang Programmeren en in samenwerking met de bibliotheken wordt een lezingenprogramma gepresenteerd.

Bij de verdere uitrol van het programma Democratie & Burgerschap is aandacht voor de bevrijding van Limburg 80 jaar geleden. Ook verkennen Cubiss Limburg en de VLB graag samen met de provincie Limburg de mogelijkheden van een gratis bibliotheeklidmaatschap voor Limburgers met een kleine beurs.

Speerpunt Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Laaggeletterdheid, digitale vaardigheden en leesplezier worden doorgegeven van generatie op generatie. Door inzet op laagtaalvaardige gezinnen kan de cyclus van intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid worden doorbroken. De Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid wordt vanaf 2025 een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Dit betekent tevens een nog belangrijkere (veranderende) rol voor bibliotheken. Het jaar 2024 staat voor veel bibliotheken dan ook in het teken van Gezinsgericht werken.

Voor Cubiss betekent dit veel aandacht voor de voorbereiding van de bibliotheken hierop, door middel van een werktraject, waarbij bibliotheken zelf visie en beleid op hun Gezinsgericht werken ontwikkelen en ondersteuning bij het tot stand komen van een TOC (Theory of Change) op dit gebied.

Speerpunt Masterplan basisvaardigheden (MPBV)

Met het eerdergenoemde Masterplan basisvaardigheden (MPBV) investeert het ministerie van OCW in het versterken van leesbevordering in de kinderopvang en op scholen.

Met deze impulsregeling worden nieuwe locaties gerealiseerd voor BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek *op school* in zowel het primair als voortgezet onderwijs. Voor de bibliotheken ligt in 2024 een aanzienlijk deel van hun focus op deze nieuwe samenwerkingen.

De stimuleringsregeling van het MPBV resulteert in Limburg in maar liefst 60 nieuwe locaties BoekStart in de kinderopvang, 43 nieuwe locaties de Bibliotheek *op school* (dBos) in het primair onderwijs en 6 nieuwe locaties dBos in het voortgezet onderwijs.

	<i>Totaal aantal locaties in Limburg</i>	<i>Aantal BoekStart- en dBos locaties * 2020/2021</i>	<i>Aantal extra aangevraagd in 2023 BoekStart- en dBos locaties* naar aanleiding van stimuleringsregeling</i>
<i>Kinderopvang</i>	469	74	60
<i>Scholen primair onderwijs</i>	375	189	43
<i>Scholen voortgezet onderwijs</i>	101	8	6

Bron: <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/dashboard/dashboard-bibliotheekstatistiek>

Cubiss Limburg is hierbij onder andere een vraagbaak, organiseert kennisdelingsbijeenkomsten en heeft een professionaliseringsaanbod.

Speerpunt Sterkere samenwerking Cubiss Limburg - VLB

In de afgelopen jaren is in de Limburgse bibliothekensector de behoefte gegroeid om de huidige manieren van (samen)werken tegen het licht te houden en te bekijken waar en hoe we dit verder kunnen versterken. Samen groeien naar een verdere en sterkere (netwerk)samenwerking. Kortom, er is behoefte aan het zetten van vervolgstappen in de huidige samenwerking.

In overleg met de provincie en Cubiss Limburg formuleert de VLB daarom een opdracht met als onderdelen:

- Een analyse van de wensen, mogelijkheden en verwachtingen van alle VLB-leden met betrekking tot een inhoudelijke samenwerking en ambities/doelen voor de toekomst;
- Een advies naar aanleiding van de bevindingen uit de analyse, over hoe de samenwerking tussen de Limburgse bibliotheken verder kan ontwikkelen, welke vormen daarbij passen en wat de randvoorwaarden daarbij zouden moeten zijn.

2. Geletterde samenleving – Bevorderen geletterdheid en leesplezier

Een geletterde samenleving begint bij kinderen die (digi)taalvaardig zijn en bij hun ontwikkeling geholpen worden door goed toegeruste ouders en medewerkers in de kinderopvang, het onderwijs en bibliotheken. Daarbij is het stimuleren van leesplezier essentieel en dat kinderen toegang hebben tot een rijke leesomgeving.

Door (voor)lezen, [word je beter in taal](#). Schoolprestaties verbeteren en een goede basiskennis en begrip van taal is een belangrijke voorwaarde om mee te doen in de maatschappij.

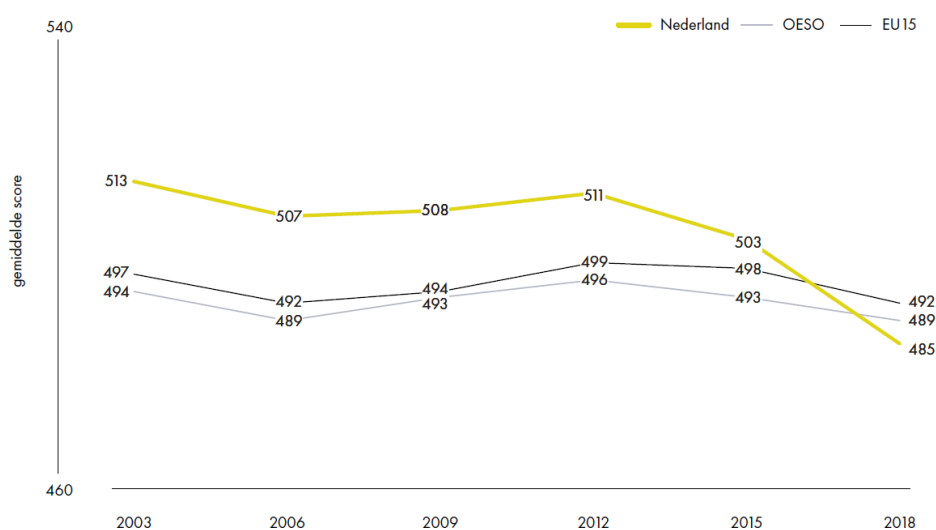
Maar (voor)lezen doet nog zoveel meer. Het vormt de basis voor mediawijsheid en digitale geletterdheid die belangrijk zijn in een digitale samenleving waarin de grenzen tussen online en offline vervagen. De kloof tussen burgers die wel en niet digitaal vaardig zijn groeit en wie niet goed is in taal, kan ook online niet meekomen.

Leesplezier vergroot je sociale inzicht en empathisch vermogen, maar biedt ook ontspanning. Een bijdrage aan de positieve gezondheid van de jeugd. En het biedt perspectief in het verkleinen van de kansengelijkheid. Niet alleen in het onderwijs, maar ook tussen kinderen in gezinnen waar taal en lezen rijkelijk aanwezig is en gezinnen waarbij dat minder vanzelfsprekend is.

Uitdaging

Onderzoek wijst uit dat kinderen steeds minder lezen, minder leesplezier en -motivatie hebben en daardoor hun leesvaardigheid achteruitgaat. Dit is terug te vinden in dit Pisa-onderzoek (Gubbels, van Langen, Maassen & Meelissen, 2019)

Gemiddelde toetscores leesvaardigheid PISA-2003 t/m PISA-2018 (Nederland, OESO, EU15)

Nederlandse 15-jarigen zijn tussen 2015 en 2018 minder leesvaardig geworden en dit is een dalende trend. Ook is het leesplezier afgenomen en scores veel andere onderzochte landen gemiddeld hoger op leesvaardigheid dan Nederland. Om dit maatschappelijke probleem te kantelen, moet er nog meer én structureel geïnvesteerd worden in leesbeleid, een rijk leesaanbod, een goede leescultuur, leesplezier en leesmotivatie in het (voor- en voerschoolse) onderwijs. Mede daarom is in onze provincie het Limburgs Leesoffensief gestart dat ten einde loopt in het voorjaar van 2024, maar voortgang behoeft voor een langere periode.

De onderzoekscijfers benadrukken ook de urgentie van de samenwerking tussen bibliotheek en (voor- en voerschools) onderwijs. Een goed leesbeleid, leesaanbod en leescultuur zijn hierin belangrijke elementen die de Bibliotheek inbrengt als expertise in deze samenwerking. De gezinsaanpak oftewel het gezinsgericht werken vanuit de Bibliotheek met taalarme en/of laaggeletterde gezinnen met kinderen is daarnaast ook van groot belang.

Met onze inspanning op gebied van geletterdheid en leesplezier dragen we bij aan het voorkomen dat kinderen die nu geboren worden of al in de schoolbanken zitten, straks laaggeletterd het onderwijs verlaten.

2.1 Netwerksamenwerking

We ondersteunen bibliotheken in hun rol als professionele netwerk- en samenwerkingspartner en bij een effectieve ketenaanpak. Want zoals het Bibliotheekconvenant schetst is de Bibliotheek de essentiële partner om lezen te stimuleren. Bibliotheken doen dit op basis van de algemene wettelijke bibliotheektaken en via programma's als de VoorleesExpress, BoekStart en de Bibliotheek *op school*, binnen 'Kunst van Lezen' en andere vormen van (structurele) samenwerkingen.

Zo werken Limburgse bibliotheken veel samen met voor- en voerschoolse partners en het primair onderwijs en is hierbij ingezet op verdere borging en doorontwikkeling. Ook zien we de samenwerkingen met het voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs en hoger beroepsonderwijs groeien door alle investeringen en een toenemende urgentie en vraag vanuit die instellingen. De samenwerking onderling tussen bibliotheken is ook steeds meer aanwezig en daarop faciliteren wij.

Gezinsgericht werken blijft een belangrijk thema, omdat het een effectieve aanpak is om de intergenerationele overdracht van laaggeletterdheid te doorbreken in laagtaalaanvallende gezinnen. Limburg kent tussen de 84.000 tot 106.000 volwassenen, waarvan een deel ouder is, met thuiswonende (jonge) kinderen.

Vanaf januari 2025 krijgen de Nederlandse gemeenten de regierol op het gebied van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid (GGG). We zorgen ervoor dat bibliotheken zich hier zo optimaal mogelijk op voor kunnen bereiden om een cruciale rol te gaan spelen in deze GGG.

2.1.1 Resultaten

- Als franchisehouder coördineren en ondersteunen we de bibliotheken met de implementatie en uitvoering van de VoorleesExpress & Doorleesexpress inclusief 2 regiobijeenkomsten;
- Begeleiden en ondersteunen van maximaal 3 bibliotheken die focussen op gezinsgericht werken. Dit in samenwerking met het project Basisvaardigheden waaruit ook minimaal 1 bibliotheek ondersteund wordt op dezelfde wijze;
- Het stimuleren van deelname van bibliotheken aan Kansrijke Start en versterking van de positie van bibliotheken in dit netwerk. Dit middels 2 activiteiten en/of publicaties.

2.1.2 Inspanningen

- Het adviseren van bibliotheken bij het aangaan van nieuwe en verdieping van bestaande samenwerkingen van de VoorleesExpress, DoorleesExpress, BoekStart, BoekStart in de Kinderopvang, BoekStartcoach en de Bibliotheek *op school* po, vo, mbo en hbo;
- Bij de (verdere) implementatie en borging van de programma's van BoekStart en de Bibliotheek *op school* of andere samenwerkingsvormen spannen we ons voortdurend in om:
 - Een adviserende en vraagbaakrol te vervullen op het gebied van leesbevordering, leesplezier, mediaopvoeding en digitale geletterdheid voor bibliotheken en ketenpartners;
 - Te informeren over provinciale en landelijke subsidies en begeleiden bij de aanvraag, uitvoer en evaluatie;

- Te stimuleren van en ondersteunen bij de inzet van meetinstrumenten om de effectiviteit en impact van samenwerkingen in beeld te brengen (de Monitor);
 - Deel te nemen aan landelijke expertgroepen en POI-overleggen van onder andere SPN, de KB en Stichting Lezen en de Limburgse bibliotheken hierin vertegenwoordigen;
 - Landelijke kennis en initiatieven naar lokale invulling te vertalen.
- c. Verbinden met relevante partners rondom leesbevordering, mediawijsheid, meertaligheid en cultuureducatie en waar mogelijk elkaars dienstverlening versterken (bijvoorbeeld Pabo en docentenopleiding, penvoerders cultuureducatie, Levende Talen Limburg, Universiteit Maastricht);
 - d. Vervullen adviserende en vraagbaakrol voor bibliotheken op het gebied van de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid of gezinsgericht werken;
 - e. Ondersteunen van bibliotheken bij implementatie van het lokale plan Digitaal Burgerschap in relatie tot jeugd;
 - f. Het in proces zetten van de lobby voor verdergaande samenwerking met en bewustwording van laaggeletterdheid in het netwerk van Kansrijke Start;
 - g. Ondersteunen van bibliotheken bij het opstellen van een verandertheorie (TOC) om hun doelstellingen op het gebied van Gezinsgericht werken helder te krijgen.

2.2 Kennis en expertise

In het dynamische werkveld van educatie is het als professional van belang om een rugzak aan actuele en toepasbare kennis te hebben. Het werkveld is in beweging en daarom is steeds vaker een andere rol van de educatieprofessional en de leidinggevende of beleidsmaker van belang. Door het Masterplan basisvaardigheden is er in Limburg een flinke groei in zowel het aantal BoekStartlocaties als in het aantal locaties Bibliotheek *op school*. Dit vraagt enerzijds een veranderende rol van de lees- en mediaconsulent (lmc) en zorgt ook voor aanwas van nieuwe lmc's in de provincie. Anderzijds is er behoefte aan verdieping en verbreding van kennis in relatie tot het voortgezet onderwijs, nu er ook hier steeds meer concrete samenwerkingen en vragen vanuit het onderwijs ontstaan.

Eenzijds gebeurt professionalisering via scholing, bijeenkomsten en inspiratie in andere vormen, zoals bijvoorbeeld publicaties of podcasts. Anderzijds is onderlinge kennisdeling op frequentere basis ook een belangrijk aspect van professionalisering.

2.2.1 Resultaten

- a. Cubiss organiseert 3 stamtafels (één voor vroege en voorschoolse educatie, één voor primair onderwijs en één voortgezet onderwijs);
- b. Cubiss organiseert 2 activiteiten en/ of publicaties op basis van thema's waarvoor een vraag vanuit de bibliotheken bestaat;
- c. Cubiss organiseert scholing voor ten minste 4 bibliotheken gericht op de (door)ontwikkeling van (voor)leesconsulenten;
- d. Opzetten en stimuleren van deelname aan een Lerend Netwerk met minimaal 3 bijeenkomsten voor specialisten vo;
- e. Cubiss organiseert een reeks van minimaal 3 bijeenkomsten gericht op kennisdeling voor educatiemanagers & beleidsmakers educatie in samenwerking met Cubiss Brabant en BiSC Utrecht.

2.2.2 Inspanningen

- a. Borgen van de uitvoering van de cursus Open Boek (onder andere voor leesconsulenten en partners) binnen het netwerk.

2.3 Programmering en activiteiten

Bibliotheken profileren zich als kernpartner in de keten van voor- en vroegschoolse voorzieningen en het onderwijs. Programmering en activiteiten gericht op leesmotivatie en leesplezier dragen hieraan bij. De dalende leesmotivatie onder jongeren vraagt van scholen dat zij de jeugd weten te prikkelen om aan het lezen te gaan.

2.3.1 Resultaten

- a. Het organiseren van de provinciale voorleeswedstrijden (De Nationale Voorleeswedstrijd, Read2Me!, Pabo Voorleeswedstrijd), het verbreden van het bereik van de provinciale voorleeswedstrijden en informatie bieden in de voorrondes;
- b. Continuering van het Limburgs Leesoffensief met een provinciebrede aanpak en via die weg de samenwerking tussen bibliotheken, kinderopvang en scholen versterken en leesbevordering op de kaart zetten, middels:
 - Een provinciebrede leesestafette voor po en vo;
 - 2 kennissessies gericht op vo;
 - 2 kennissessies gericht op po en/of kinderopvang.

2.3.2 Inspanningen

- a. Adviseren en ondersteunen van bibliotheken bij het aansluiten op 4 landelijke campagnes en acties gericht op (digitale) geletterdheid, zoals De Nationale Voorleesdagen, Kinderboekenweek, Media Ukkie Dagen en de Week van de Mediawijsheid. Dit doen we in samenwerking met initiatiefnemers als de KB, CPNB, Stichting Lezen en Netwerk Mediawijsheid.

3. Participatie in de informatiesamenleving

3.1 Digitale inclusie

Meekomen in de huidige samenleving vergt steeds meer vaardigheden. Er is sprake van een snel voortschrijdende digitalisering. De coronacrisis heeft dit proces alleen maar versneld en het verwachte tekort aan werknemers in bijvoorbeeld de zorg zal het proces verder versnellen. Het is daarom van belang om meer aandacht te besteden aan digitale vaardigheden. Deze zijn overigens niet los te zien van taalvaardigheden voor volwassenen. In onze provincie zijn er 84.000 tot 106.000 laaggeletterde volwassenen en naar schatting 300.000 laag-digivaardigen (Digitale samenleving Limburg, 2019). Ook in het nieuwe coalitieakkoord is hier aandacht voor, onder andere in het aanvalsplan 'Aanpak laaggeletterdheid en digitale vaardigheden in Limburg' (Coalitieakkoord Provincie Limburg, juni 2023).

Dat geldt ook voor de overige basisvaardigheden zoals financiële en gezondheidsvaardigheden. Want met het verschijnen van patiëntenportalen en videoconsults, is het gebruik van deze digitale middelen steeds vaker regel dan uitzondering. Helaas beschikt niet iedereen voldoende over deze vaardigheden, terwijl de overheid steeds meer van de burger verwacht. Eén van de vijf speerpunten van de Nederlandse Digitaliserings-strategie is het bewerkstelligen van een goed niveau van digitale vaardigheden bij de burgers.

Om de burger te ondersteunen worden er in veel bibliotheken een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) ingericht waar men terecht kan voor praktische hulp, doorverwijzing en training. De IDO's zijn tot stand gekomen als gevolg van een samenwerkingsverband tussen bibliotheken en Manifestgroep-organisaties, zoals onder meer: CAK, CIZ, SVB, UWV, DUO en CBR. Lokaal wordt er samengewerkt met bijvoorbeeld welzijns- en gezondheidsorganisaties.

Cubiss heeft de ambitie om gezamenlijk met alle Limburgse bibliotheken aan de weg te timmeren op het gebied van digitale inclusie in Limburgse bibliotheken.

De drie hoofdonderwerpen voor 2024 zijn:

I Kwaliteit en kwantiteit

- Hoe ziet het IDO er nu uit, waar wil je naartoe;
- Bemensing en kennisoverdracht/ intervisie/ logging van cases;
- Deskundigheidsbevordering/ professionalisering;
- Outputregistratie en impactmeting.

II Partners

- Samenwerken in een netwerk, welke partners zijn relevant? Roldefiniëring in relatie tot andere partners (ontwikkeling van pleinen), zoals de rol van Cubiss en gemeenten.

III Verdieping en binding

- A la carte trainingen voor (vrijwillige) medewerkers en kartrekkers.

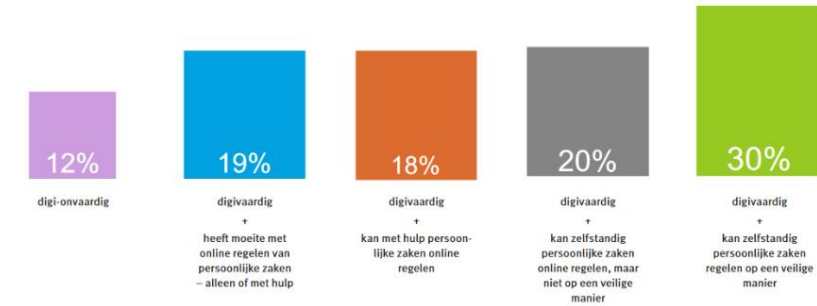
We ondersteunen deze ontwikkeling door middel van versterken van kennis en het inbedden van programma's en activiteiten in het aanbod van bibliotheken. Het inzetten van kwaliteitskaarten en/of de IDO informatiewaaijer wordt aangemoedigd, net zoals deelname aan de Nationale IDO dag. Daarnaast proberen we gezamenlijk met bibliotheken aanvullend innovatief aanbod te formuleren, zoals bijvoorbeeld gastlessen bij de Klik & Tik cursussen over cyberweerbaarheid, verzorgd door [ICT-studenten van Gilde of Vista](#), in samenwerking met ECCW. Ook zijn de bibliotheken op de hoogte van de online helpdesk inloopsprekuren die ECCW biedt via het platform <https://www.digitaalveiliglimburg.nl/>.

Voortbordurend op het succes van deze pilot, nemen we in het werkplan voor 2024 de samenwerking met Regionaal Informatie- en Expertisecentrum RIEC (afdeling Cyber) en de Limburgse bibliotheken op het gebied van cyberweerbaarheid voor senioren mee. Ook heeft Zuyderland contact opgenomen met Cubiss met een vraag over het verbeteren van digitale vaardigheden van bezoekers en werknemers. Deze samenwerkingen krijgen verder vorm tijdens bijeenkomsten in 3 taalnetwerken op het gebied van laaggeletterdheid en laag-digivaardigheid.

Ook spelen nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie (AI) een steeds belangrijkere rol in onze samenleving. De Brightlands Smart Services Campus in Heerlen heeft zichzelf ten doel gesteld om burgers over deze ontwikkeling te informeren en zoekt daarin ook de samenwerking met Cubiss. Hoe kan bijvoorbeeld AI ingezet worden om laaggeletterden te helpen?

Drie op de tien burgers is digivaardig én kan zelfstandig én veilig regelen

Als we de kenmerken van burgers zoals beschreven op de vorige slides combineren, kunnen we vijf groepen burgers onderscheiden:

Basis: 1853. Basis digi-onvaardigen: 296. Basis digivaardigen met hulp: 309. Basis digivaardig niet regelvaardig: 361. Basis digi- en regelvaardig niet veilig: 378. Basis digi- en regelvaardig en veilig: 509

Bron: Digitale Overheid (januari 2019)

3.1.1 Resultaten

- Organiseren van een stamtafel Digitale Inclusie;
- Cubiss verzorgt een vaardigheidstraining digitale inclusie op minimaal 3 momenten;
- Cubiss ondersteunt tenminste 5 bibliotheken bij de verdere uitrol van het IDO;
- Cubiss organiseert een sessie voor alle Privacy Officers van de Limburgse bibliotheken om de resultaten van Privacy in het IDO trainingen (PIDO) en implementatie hiervan terug te koppelen;
- Cubiss organiseert samen met bibliotheken uit de regio en de Belastingdienst een regiobijeenkomst Bibliotheek en Belastingen;
- Ontwikkelen van een camouflagecursus over AI-toepassingen voor laaggeletterden in samenwerking met project Basisvaardigheden.

3.1.2 Inspanningen

- Cubiss biedt waar nodig kennis en advies op verzoek van individuele bibliotheken;
- Cubiss ondersteunt de samenwerking tussen de bibliotheken op het gebied van digitale inclusie en het uitwisselen van kennis, ervaring en producten/diensten;
- Cubiss ondersteunt de bibliotheken om de kwaliteit en kwantiteit van IDO's te ontwikkelen en een goede samenwerking met partners op te zetten;
- Cubiss draagt zorg voor de provinciale uitrol van de landelijke samenwerking met de Belastingdienst.

3.2 Digitaal burgerschap

Een belangrijke gezamenlijke ambitie uit de Netwerkagenda is om alle Nederlanders de mogelijkheid te bieden om zich te ontwikkelen in digitaal burgerschap. Dit behelst vooral het actief deelnemen aan de samenleving met alle digitale aspecten die daarbij horen, evenals het bevorderen van publieke waarden. Het is belangrijk dat burgers zowel de mogelijkheden als de beperkingen van digitale informatie goed leren (her)kennen. De Pica-programmalijn Digitaal Burgerschap (zie afbeelding onder 3.2.2) ondersteunt bibliotheken in deze ambitie aan de hand van de bouwstenen: Netwerk, Programmering, Expertise, Onderzoek en Communicatie. Deze bouwstenen worden actief ingevuld door de bibliotheken en POI's. Ook zal er samen met het Netwerk Mediawijsheid en het onderwijs aangesloten worden bij het nieuwe curriculum. Tenslotte is het bereiken van de groep van 4 miljoen kwetsbare burgers die moeite hebben om hun weg in de digitale samenleving te vinden een belangrijk speerpunt van de Netwerkagenda en het Bibliotheekconvenant.

In de loop van 2023 zijn er 2 Limburgse bibliotheken begonnen aan een Starttraject Digitaal Burgerschap, naar verwachting komen er eind van het jaar nog 2 bij. Ook heeft in maart 2023 de AI Parade plaatsgevonden bij SCHUNCK Bibliotheek. Er zal in de Limburgse bibliotheken steeds meer aandacht komen voor programmering rondom AI en andere thema's binnen digitaal burgerschap, zoals burgerwetenschap en democratie, desinformatie, maar ook moreel kompas en bewustwording. Het thema digitale geletterdheid wordt verder uitgewerkt in samenwerking met het project Geletterde Samenleving.

Cubiss breidt haar netwerk op de Brightlands Smart Services Campus uit om op deze manier de bibliotheken te koppelen aan nationale initiatieven op het gebied van invloedrijke nieuwe (informatie-) technologieën zoals bijvoorbeeld de Nationale AI Coalitie (NL AIC) en specifiek de hub gericht op mensgerichte kunstmatige intelligentie (Artificial Intelligence, AI) en hoe deze technologie ingezet kan worden om armoede te bestrijden (ELSA Lab armoede en schulden). Kunstmatige intelligentie beheerst nu al een groot deel van ons leven en dit zal steeds meer worden.

Denk hierbij aan de algoritmes die gebruikt worden door bijvoorbeeld Google, de overheid, de medische wereld en de politie om grote hoeveelheden data te verwerken en al lerend zichzelf verbeteren.

Het is uiterst belangrijk dat wij als burgers weten wat dit voor ons betekent. Onlangs hebben we de negatieve effecten van een discriminerend algoritme gezien in de toeslagenaffaire van de Belastingdienst. Binnen de AI hub van de Smart Services Campus wordt er een ELSA Lab opgericht waarin de ethische en wetgeving kant van AI belicht wordt, een belangrijk onderwerp binnen het thema Digitaal burgerschap. Ook verkennen we samen met het Brightlands Institute for Smart Society (BISS) de mogelijkheden rondom dit thema.

De digitale transitie wordt in het [SER-advies](#) genoemd als een grote verandering die veel nieuwe vragen oproept. De samenleving zal deze transitie goed moeten begeleiden om te voorkomen dat kansenongelijkheid vergroot wordt. De Bibliotheek speelt hier een belangrijke rol in als gids in het zowel beschikbaar maken van als het beoordelen op betrouwbaarheid van informatie. In de meerjarenvisie onderstreept Cubiss Limburg dit ook nog eens: De bibliotheken laten Limburgers mee(r) doen en werken samen met Cubiss Limburg aan een vaardiger en (digitaal) geletterd Limburg. Om bibliotheken te ondersteunen in deze nieuwe en belangrijke rol hebben we hieronder een aantal resultaten en inspanningen rondom digitaal burgerschap geformuleerd.

Daarnaast hebben deze ontwikkelingen ook invloed op de bibliotheeksector zelf en op het werk in de bibliotheek. Wat betekent dit voor de rol van bibliotheken? En welke stelling neemt de bibliotheeksector zelf in ten aanzien van de ontwikkelingen zoals AI?

3.2.1 Resultaten

- Organiseren van een mini-symposium Digitaal Burgerschap in samenwerking met de KB op de Brightlands campus in Heerlen;
- Ondersteuning van bibliotheken die willen werken met het programma Doe je DigiDing, rond digitale basisvaardigheden voor jongeren;
- Aanbieden van de expositie What the future wants voor de Limburgse bibliotheken;
- Organiseren van een Digisterker Deeltdag in samenwerking met Cubiss Brabant;
- De doorontwikkeling/implementatie van een extra module als aanvulling op de Klik & Tik cursussen gericht op cyberweerbaarheid in samenwerking met ECCW, Vista College en Gilde;
- Onderzoeken hoe digitaal burgerschap verder ontwikkelt en ingezet kan worden in de Limburgse bibliotheken in het kader van digitale geletterdheid in samenwerking met het project Geletterde Samenleving.

3.2.2 Inspanningen

- Cubiss biedt waar nodig kennis en advies op vraag van individuele bibliotheken op het gebied van digitaal burgerschap en bouwt samen aan een community;
- Begeleiding bibliotheken in de Start- en Programmeringsregeling Digitaal Burgerschap;
- Cubiss is onderdeel van het landelijk kernteam Digitaal Burgerschap en neemt deel aan netwerkbijeenkomsten Digitaal Burgerschap van KB/SPN;
- Ondersteunen van een aantal Limburgse bibliotheken bij het toepassen van de toolbox die door deelnemende bibliotheken aan de AI Parade is ontwikkeld;
- Samenwerken met de Brightlands Smart Services Campus en de Limburgse bibliotheken om de burger te informeren over toepassingen en ethische kwesties rondom AI;
- Promoten bij netwerkpartners: de bibliotheken als plek voor dialoog als het gaat om wetgeving met betrekking tot AI en nieuwe technologie. Bibliotheken als platform, debatleider en thuisbasis van communities;
- Onderzoek naar deelname proeftuin Digitaal Burgerschap over het evalueren en kritisch beoordelen van teksten en herkennen nepnieuws en deepfakes, factchecking en beoordeling betrouwbaarheid informatie. Ook een kerncompetentie van bibliotheken. Burgers hebben nieuwe vaardigheden nodig om mee te komen in de digitale wereld;
- Verdere uitrol van breed programma Democratie & Burgerschap dat voor alle burgers geschikt is. Met daarbij aandacht voor de invloed van het veranderende informatielandschap op onze democratie. In samenwerking met het project Leven Lang Ontwikkelen.

Fragment uit de ToC voor Digitaal Burgerschap

4. Basisvaardigheden en Leven lang ontwikkelen

Veranderingen in de samenleving komen niet alleen voort uit digitalisering en technologische ontwikkelingen. Er zijn ook economische, demografische en sociale ontwikkelingen die gevolgen hebben voor bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie van burgers. Daardoor is het van belang om mogelijk te maken dat iedereen op een zelfgekozen manier en tempo mee kan blijven doen, kan blijven leren en de eigen vaardigheden kan blijven ontwikkelen.

Bibliotheekvoorzieningen bieden voor iedereen een openbare, veilige en laagdrempelige (leer- en ontwikkel) plek. Het gaat zowel over non-formeel als informeel leren. En het gaat daarbij zowel om het opdoen van basisvaardigheden als om het doorontwikkelen van vaardigheden die bijdragen aan blijvende inzetbaarheid.

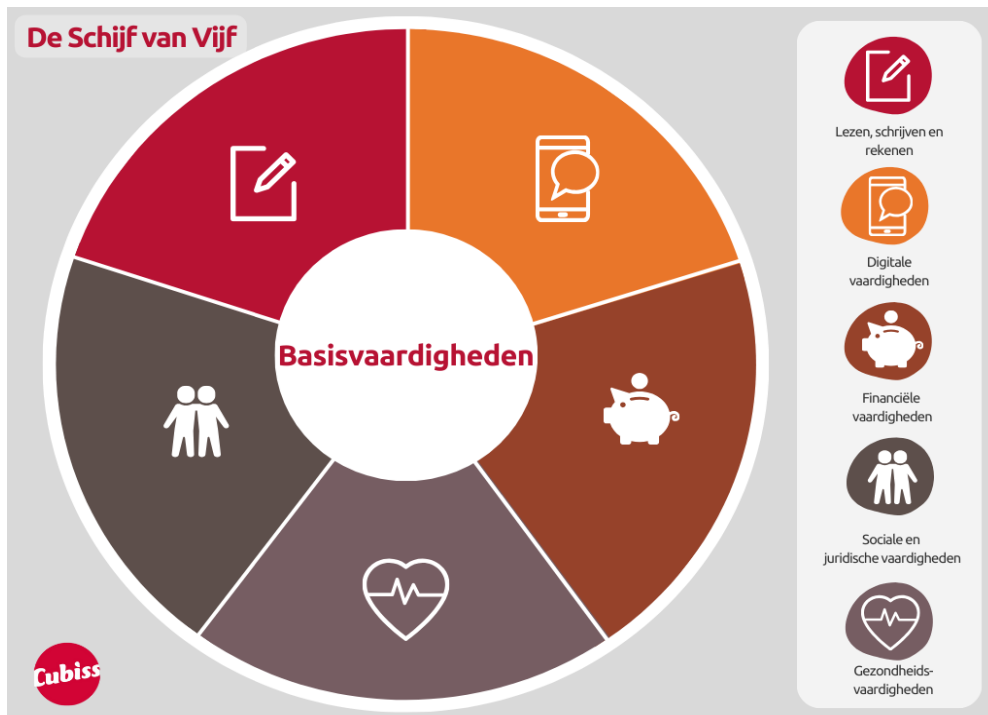
Cubiss ondersteunt de Limburgse bibliotheken bij hun doel een plek te zijn waar:

- Kwetsbare burgers basisvaardigheden (zoals lezen, rekenen, digitale vaardigheden) kunnen opdoen;
- Volwassen burgers kunnen blijven leren;
- Volwassen burgers hun vaardigheden kunnen doorontwikkelen.

4.1 Basisvaardigheden en Hoger Bereik laagtaalvaardige burgers

In Limburg kunnen tussen de 84.000 tot 106.000 inwoners moeilijk meekomen in onze maatschappij doordat zijn niet over voldoende basisvaardigheden beschikken (Neimed 2020).

Vijf Basisvaardigheden

1. *Lezen, schrijven en rekenen:* In Nederland hebben 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder moeite met lezen, schrijven en/of rekenen en digitale vaardigheden. Dat is 18% van alle mensen in Nederland. Dus ongeveer 1 op de 6 mensen! In de leeftijdsgroep van 16 tot 65 jaar hebben bijna 1,8 miljoen mensen moeite met taal en/of rekenen. En bijna 740 duizend 65-plussers hebben moeite met taal en/of rekenen.

2. *Digitale vaardigheden:* Laaggeletterden hebben 3x meer kans om onvoldoende digitaal vaardig te zijn. Ongeveer 11% van de Nederlanders van 16 tot 65 jaar heeft geen of weinig ervaring met de computer. Onder Nederlanders van 55 jaar en ouder is dit zelfs zo'n 20%. Van de laaggeletterden in Nederland kan ruim 30% niet goed omgaan met een computer.

3. *Financiële vaardigheden:* De helft van de mensen met financiële problemen is laaggeletterd. In 2022 was 60 procent van de Nederlanders financieel ongezond of kwetsbaar, tegen 50 procent in 2021. Uit onderzoek van Stichting Lezen en Schrijven blijkt dat mensen die moeite hebben met lezen en schrijven, oververtegenwoordigd zijn in de schuldhulpverlening.

4. *Sociale en juridische vaardigheden:* Een betere taalbeheersing zorgt ervoor dat mensen zelfredzamer, sociaal actiever en gelukkiger zijn.

5. *Gezondheidsvaardigheden:* In Nederland heeft één op de vier mensen beperkte gezondheidsvaardigheden. Zij hebben moeite met het vinden, begrijpen, beoordelen en toepassen van informatie over zorg en gezondheid. Het is niet altijd eenvoudig om te herkennen wie deze mensen zijn.

De grootste uitdaging op het vlak van basisvaardigheden lijkt nog steeds het bereiken en motiveren van de groep laagtaalvaardigen te zijn. Juist deze doelgroep is bijzonder lastig te bereiken. NT1'ers (mensen met Nederlands als moedertaal) schamen zich vaak voor hun beperkte basisvaardigheden en doen er van alles aan om dit verborgen te houden. Doordat zij dit verborgen houden is deze doelgroep moeilijk te vinden en te activeren om aan hun vaardigheden te werken. Zij maken minder gebruik van reguliere loketten en dienstverlening. Daarom moet er gezocht worden naar mogelijkheden om hen op een zeer laagdrempelige manier te bereiken in hun eigen omgeving.

Met de DigiTaalhuizen is een infrastructuur ontwikkeld waarin bemiddeld wordt tussen vraag en aanbod rond trainingen in taal- en digitale vaardigheden. In 2024 werken we verder aan de doorontwikkeling en profilering van deze netwerken.

De Limburgse bibliotheken vervullen een belangrijke rol in deze lokale of regionale netwerken. Zij fungeren in belangrijke mate als gids naar en aanbieder van activiteiten die bijdragen aan participatie en actief burgerschap.

Gemeenten hebben vanaf 2020 een belangrijke (regie)rol in de aanpak van laaggeletterdheid. De extra middelen die zij rechtstreeks van het Rijk ontvangen kunnen zij besteden aan bijvoorbeeld investeringen in deskundigheidsbevordering, versterking van de preventieve aanpak, verbetering van de samenwerking binnen het (taal)netwerk of wervingsactiviteiten voor moeilijk bereikbare groepen. Daarnaast hebben gemeenten vanaf 2021 een grotere rol bij de inburgering van nieuwkomers (in het kader van de nieuwe Wet Inburgering). Het doel is dat nieuwkomers meteen aan het werk gaan en ondertussen de taal leren.

In 2024 kan de Bibliotheek of het DigiTaalhuis ook hierop aansluiten met bestaande en nieuwe dienstverlening rondom basisvaardigheden zoals: taal, financiën, gezondheid.

Laaggeletterdheid, digitale vaardigheden en leesplezier worden doorgegeven van generatie op generatie. Door inzet op laagtaalvaardige gezinnen kan de cyclus van laaggeletterdheid worden doorbroken. De Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid wordt vanaf 2025 ook een verantwoordelijkheid van de gemeenten. Dit betekent een nog belangrijkere (veranderende) rol voor bibliotheken. In 2024 kan hierop worden voorgesorteerd. Vanaf 2025 worden gemeenten verantwoordelijk voor de gezinsaanpak geletterdheid. Om bibliotheken hier goed op voor te bereiden biedt Cubiss het Werktraject gezinsaanpak aan. We besteden aandacht aan gezinsaanpak op strategisch niveau, aan de interne samenwerking, aan verbinding van de domeinen jeugd en volwassenen, externe samenwerking en aan doelgroepgericht werken.

Samenwerken en krachten bundelen is essentieel in het bereiken van deze doelgroep, zowel binnen de bibliotheek als daarbuiten. Kennisdelen en informatie uitwisselen tussen bibliotheken én met externe partijen blijft daarom een belangrijk speerpunt. De stamtafels zijn daarbij een plek om elkaar te treffen en ideeën uit te wisselen.

4.1.2 Inspanningen

- a. Cubiss ontwikkelt en implementeert activiteiten rond de landelijke programmalijn Bibliotheek en Basisvaardigheden. In dit kader wordt deelname aan het BibliotheekOnderzoeksPlatform door bibliotheken gestimuleerd;
- b. Cubiss is partner in 3 taalnetwerken: Coalitie Basisvaardigheden Westelijke Mijnstreek, Coalitie Basisvaardigheden Maastricht-Heuvelland, Bondgenootschap Geletterd Parkstad.

4.2. Leven lang ontwikkelen

Leven lang ontwikkelen brengt verschillende bestaande en nieuwe rollen van de Bibliotheek bijeen. Zo werd er afgelopen jaren gewerkt aan programmering die buiten de gebaande paden van de literatuur trad, of juist de literatuur naar nieuwe doelgroepen bracht. Sommige bibliotheken hielden er themacafés op na rondom duurzaamheid of gezondheid. Deze ontwikkeling en ontmoeting wordt aangevuld door landelijke inkoop van onder andere tijdschriften, e-books en online cursusmateriaal.

De uitdaging is het aanbrenge van een (nieuwe) lijn in al dit aanbod. Leren van elkaar is daar net zoals bij andere thema's een centraal uitgangspunt bij stamtafels.

Naast de vele onderwerpen van Leven lang ontwikkelen krijgen activiteiten voor 50+'ers weer extra aandacht. Met een vergrijzende bevolking waar in traditionele structuren niet overal meer wordt deelgenomen, kan de Bibliotheek een laagdrempelige aanvulling bieden.

Verdere afstemming landelijk is nodig om, zoals in het convenant afgesproken, te komen tot een landelijk programma vergelijkbaar met dat op het vlak van basisvaardigheden.

Binnen Leven lang ontwikkelen is daarnaast ruim baan voor regionale initiatieven en samenwerkingen met nieuwe en bestaande Limburgse en grensoverschrijdende partners rondom eerdergenoemde thema's, maar in het bijzonder literatuur, kunst en cultuur, erfgoed, ontmoeting en debat. Aansluitend bij de basisfuncties van de Bibliotheek zoals deze zijn benoemd in de Bibliotheekwet.

4.2.1 Resultaten

- a. Organiseren van een stamtafel Leven lang ontwikkelen met thema's als programmering, doelgroepen (50+'ers), communities, samenwerken, burgerschap;
- b. Verdere uitrol [Studiekringen 50+](#) bij 2 bibliotheken;
- c. Gezamenlijk met andere POI's aanbieden van de Leergang Programmeren voor 2 Limburgse deelnemers;
- d. ToC/Impact Leven lang ontwikkelen bij 1 bibliotheek (in samenwerking met het project Participatie in de informatiesamenleving);
- e. Eureginaal festival Literaire zomer-[Literarischer Sommer](#) in samenwerking met 3 bibliotheken en Niedersrheinisches Literaturhaus Krefeld;
- f. In samenwerking met 3 bibliotheken een lezingenprogramma (5 lezingen) samenstellen dat wordt aangeboden bij alle Limburgse bibliotheken;
- g. Verdere uitrol van breed programma Democratie & Burgerschap met 3 bibliotheken dat voor alle burgers geschikt is. Met daarbij aandacht voor de bevrijding van Limburg 80 jaar geleden, in samenwerking met het project Digitaal Burgerschap.

4.2.2 Inspanningen

- a. Cubiss onderzoekt mogelijkheden tot samenwerking met bijvoorbeeld Visio, Passend Lezen in verband met dienstverlening voor blinden/slechtzienden met specifiek aandacht voor 'Oogcafés';
- b. Cubiss werkt mee aan landelijke programmaliijn Leven lang ontwikkelen.

5. De basis op orde

Een volwaardige bibliotheekvoorziening geeft invulling aan de 5 functies die staan beschreven in de bibliotheekwet én speelt in op de lokale situatie. De 5 al eerdergenoemde functies zijn:

1. Kennis en informatie ter beschikking stellen;
2. Ontwikkeling en educatie bieden;
3. Lezen bevorderen en het laten kennismaken met literatuur;
4. Ontmoeting en debat organiseren;
5. Kennis laten maken met kunst en cultuur.

Belangrijk is dat de bibliotheekvoorziening goed bereikbaar en toegankelijk is. Van Cubiss als POI betekent dit de ondersteuning van een wettelijke basistaak om zorg te dragen voor de logistiek en aanverwante digitale processen die de ruggengraat vormen voor het functioneren van lokale bibliotheken. Anderzijds is het de uitdaging om mede met bibliotheken de basis te garanderen waarbinnen er ruimte is voor innovatie. Dat betekent niet zozeer het overnemen van taken, maar wel het meewerken aan het laten landen van innovaties, om specifieke lokale uitdagingen op te pakken en de organisatie te versterken.

Zoals in de inhoudsopgave al te zien is, komen in dit hoofdstuk veel zaken samen. Stuk voor stuk belangrijke onderwerpen om het geheel succesvol te maken, maar het geeft ook weer dat de ambitie breed is en we niet alle zaken even grondig kunnen oppakken.

5.1 Logistiek

Cubiss verzorgt het IBL (interbibliothecair leenverkeer) in Limburg en is verantwoordelijk voor het organiseren, plannen en uitvoeren van de fysieke distributie en de ondersteunende processen. De uitdaging is om ervoor te zorgen dat de Limburgse bibliotheken de juiste materialen, op de juiste tijd, op de juiste plaats en in de juiste hoeveelheid ontvangen. Hierbij ligt de focus op klantgerichtheid, flexibiliteit en kostenbewustzijn met als resultaat een betrouwbare en efficiënte logistieke dienstverlening. Hiermee geven we invulling aan onze wettelijke taak.

Naast het reguliere IBL levert Cubiss ook aanvullende logistieke diensten. Een groot gedeelte van deze aanvullende dienstverlening bestaat uit het verzorgen van de logistiek op basis van maatwerkafspraken en het verzorgen van de logistiek rondom evenementen. Bij maatwerkafspraken valt te denken aan tijdelijke overname van dienstverlening en het rijden van extra routes in verband met het toenemend aantal dBos (de Bibliotheek *op school*) vestigingen en de daarbij behorende collectietransporten. Daarnaast organiseren de bibliotheken, veelal in samenwerking met Cubiss, veel events waarbij materiaal nodig is dat onderling uitgeleend wordt. Hierbij valt te denken aan apparatuur, tentoonstellingen, meubilair enzovoorts. Het organiseren, plannen en uitvoeren van de logistiek die daarbij hoort, sluit aan bij de expertise van Cubiss.

In Nederland neemt het goederenvervoer in flink tempo toe en met deze ontwikkeling ook de CO₂ - uitstoot. Om duurzaam te ondernemen en de concurrentiepositie te kunnen versterken moet er aandacht komen voor alternatieve transportmiddelen en –methoden, zoals rijden op groene stroom of waterstof. Waar transport is, is milieuvervuiling. Er wordt met een steeds kritischer blik naar dit aspect van de logistiek gekeken. Logistieke organisaties innoveren dan ook steeds meer in de richting van duurzaamheid. In 2025 moeten de stadscentra vrij zijn van schadelijke emissies zoals fijnstof en CO₂, luidt de ambitie van de Green Deal Zero Emissie Stadslogistiek. De uitdaging is om voorop te lopen in het ontwikkelen en toepassen van innovatieve technologie en software met als resultaat minder vervoersbewegingen en emissieloos vervoer. Zodra dat technisch haalbaar (en betaalbaar) is, stimuleert en ondersteunt Cubiss de ontwikkeling daarvan bij partners, brandstofleveranciers en voertuigleveranciers voor zover dat binnen ons bescheiden vermogen ligt. We willen niet passief afwachten tot deze duurzame mogelijkheden er zijn. Een andere trend welke op dit moment zorgt voor een fikse uitdaging is de krimp van collecties bij bibliotheken, door de focus op andere maatschappelijke taken. Dit zorgt voor meer transportbewegingen waardoor er meer kosten worden gemaakt.

Cubiss Limburg heeft inmiddels de helft van het wagenpark vervangen voor een elektrisch aangedreven variant. Het overige deel van het wagenpark gebruikt een dieselmotor welke HVO-diesel gebruikt, hiermee wordt er al tot 90% minder CO₂ uitgestoten. Hiermee draagt Cubiss Limburg bij aan de doelstelling om voorop te lopen voor wat betreft emissieloos vervoer.

Concrete zaken die bekeken worden in 2024 zijn:

- Het creëren van hubs die verantwoordelijk zijn voor emissieloze stadsdistributie waarbij ook verschillende producten/leveringen worden gecombineerd om minder vervoersbewegingen te realiseren (last mile distributie);
- Mobility as a Service (MaaS);
- Samenwerkingsverbanden;
- Beperkende factoren oplossen die de efficiency vergroot (tijdsvensters bijvoorbeeld);
- Thuisbezorging.

Ook wordt de analyse van vervoersdata en logistiek in samenwerking met partijen op de Brightlands Smart Service Campus onderzocht.

Bij duurzaam ondernemen hoort ook de zorg voor de vitaliteit van de medewerkers, zowel intern als extern. Ook al werken de chauffeurs en bibliotheekmedewerkers met de juiste tiltechniek, de boeken (kratten) zijn zwaar en worden nog handmatig in- en uitgeladen. Uitdaging is om overbelasting te voorkomen door afwisseling in werkzaamheden, deeltijd werken, voorlichting, training en het ontwikkelen/aanschaffen van de juiste hulpmiddelen met als resultaat een laag ziekteverzuim en medewerkers die gezond en vitaal hun pensioen halen.

Er wordt op termijn ook een project gestart om te bekijken of we afgeschreven boeken, aangeboden door bibliotheken, op een verantwoorde manier kunnen recyclen. Doelstelling hiervan is om deze boeken te hergebruiken en ze niet als afvalstroom te laten eindigen.

De opkomst van nieuwe technologieën zoals zelfrijdende voertuigen, kunstmatige intelligentie, robotica, nieuwe sensoren en big data zijn ook van invloed op de logistiek. We volgen deze ontwikkelingen en blijven alert op mogelijkheden om passende innovatieve toepassingen in te zetten.

5.1.1 Resultaten

- a. Integreren van het lokale, provinciale en landelijke leenverkeer in een efficiënt, betrouwbaar en duurzaam distributiesysteem. De trend van afhaalbieb en de Bibliotheek *op school* zet door, dus meer collectie-/leenverkeer;
- b. De bibliotheken in Limburg ontvangen de juiste materialen, op de juiste tijd, op de juiste plaats en in de juiste hoeveelheid;
- c. Er zijn niet meer dan 3 klantgerelateerde klachten op jaarbasis;
- d. Op basis van grootte en urgentie van de zending wordt gekozen voor de best passende vervoerswijze. Wederzijds overleg met bibliotheken is hierin zeer belangrijk.

5.1.2 Inspanningen

- a. Duurzame vervoersalternatieven worden verder onderzocht en indien mogelijk geïmplementeerd;
- b. We vergaren kennis over de innovatieve hulpmiddelen om duurzame inzetbaarheid en zichtbaarheid te garanderen. Hierbij valt te denken aan sorteerschappen, transportkarren en in hoogte verstelbare tafelwagens. Dit doen we zowel voor interne als externe medewerkers;
- c. In samenwerking met NBD Biblion bekijken we of er slimme logistieke oplossingen zijn, met betrekking tot het uitleveren van nieuwe boeken, om transportbewegingen te minimaliseren.

5.2 De digitale infrastructuur en veiligheid

Om te waarborgen dat er aan de 3 maatschappelijke opgaven voldaan kan worden, is het uitermate belangrijk om aan de randvoorwaarden voor een goede digitale infrastructuur te voldoen. Een goede digitale infrastructuur maakt goede dienstverlening van de Bibliotheek aan de gebruiker mogelijk. Een betere afstemming van digitale diensten tussen landelijk, provinciaal en lokaal is nodig om de kosten van onderhoud te verlagen. Een andere belangrijke reden voor verbeterde afstemming is dat hiermee innovatie en vooral het landelijk opschalen van innovatie beter gefaciliteerd wordt.

De rol van de POI is er vooral op gericht dat het bestaande aanbod van landelijke diensten goed gebruikt en geïmplementeerd is, aanvullend op de landelijke informatievoorziening. Uit de afstemming met de bibliotheken is gebleken dat naast de servicedesk de intermediairfunctie van Cubiss van belang is. Landelijke informatie vertalen naar de bibliotheken, inspelen op actuele onderwerpen; door minimaal 1 keer per jaar een stamtafel te organiseren rondom het thema Digitale Diensten geven we hier invulling aan.

Ook in 2024 blijft privacy en informatiebeveiliging permanente aandacht vragen (en waar nodig verbetering) van alle organisaties die persoonsgegevens verwerken. De Bibliotheek blijft daarmee een (digitaal) veilige plaats voor bezoekers, persoonsgegevens worden goed beschermd en de kans op het lekken van persoonsgegevens wordt sterk verkleind. Aangezien de bibliotheken in de certificering getoetst worden op compliance, waarbij informatiebeveiliging in het algemeen, maar zeer zeker ook in het IDO een belangrijke rol speelt, speelt dit onderwerp in 2024 ook weer een belangrijke rol.

5.2.1 Resultaten

- a. Cubiss draagt zorg voor het catalogusbeheer en gegevenslevering voor de Limburgse Wise bibliotheken die zijn aangesloten op het platform Midden-Zuid;
- b. Gezamenlijke inkoop van een functionaris gegevensbescherming;
- c. Een leergang Digitale veiligheid met een bijdrage voor maximaal 5 bibliotheken.

5.2.2 Inspanningen

- a. Cubiss vervult een intermediairrol in de uitrol van de landelijke digitale diensten en is voor de bibliotheken blijvend aanspreekpunt;
- b. We ondersteunen bibliotheken bij de invoer van het brede aanbod basisvaardigheden in G!DS voor het project Digitale inclusie;
- c. Cubiss verzorgt G!DS-trainingen op aanvraag van bibliotheken en beheert provinciale content in G!DS.

5.3 Collectie

Als POI hebben wij ook een rol op het vlak van collectie en wordt er verwacht dat elke provincie een collectieplan heeft. In Limburg is dit niet het geval. Wij geven, samen met de bibliotheken, invulling aan dit thema op een manier die meerwaarde biedt aan de deelnemers. Bestaande ideeën worden onderzocht, nieuwe getoetst en bibliotheken hebben veel ruimte om kennis en ervaring uit te wisselen

Leidend hierbij is het gezamenlijk Collectieplan 2020-2024 van de KB, met de visie op en afspraken over het landelijk collectiebeleid. Op grond van de Wsob (artikel 10) is de KB verantwoordelijk voor het vaststellen van een [Gezamenlijk Collectieplan](#) voor en in samenwerking met het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen. Het doel van het plan is om afstemming te bewerkstelligen tussen de fysieke en digitale collecties van de openbare-bibliotheekvoorzieningen.

5.3.1 Resultaten

- a. Cubiss organiseert 1 werkbijeenkomst rondom het thema collectie waarbij de verbinding tussen collectie en programmering (verder) wordt verkend;
- b. Cubiss vervult een kartrekkersrol om samen met de Limburgse bibliotheken te komen tot een uitgewerkt en provinciebreed gedragen provinciaal collectieplan;
- c. Cubiss biedt deskundigheidsbevordering voor collectiespecialisten ten behoeve van (specifieke) collectiekennis.

5.4 Strategie en innovatie

Eén van onze belangrijkste opdrachten als POI is het zorgdragen voor innovatie binnen de bibliotheeksector. Dit doen we gezamenlijk met andere POI's en de bibliotheken. In de netwerkagenda worden hiervoor fieldlabs ingericht om landelijke opgaves aan te pakken en succesvolle innovaties op te schalen. Deze aanpak willen we ook regionaal doorzetten. Enerzijds is dit al onderdeel van de andere hoofdstukken en de bijdrage aan de maatschappelijke opgaves. Daar gaat de grote transitie naar de maatschappelijke bibliotheek steeds verder. Anderzijds willen we het expliciet maken in dit onderdeel door een aantal zaken uit te lichten die zich met name richten op de ambitie om van 4 miljoen leden naar 8 miljoen verbonden gebruikers te groeien. Een complexe opgave waarbij lokaal, provinciaal en landelijk werk verzet moet worden.

Digitale innovatie

Wij willen met de bibliotheken de vinger aan de pols houden als het gaat om digitale innovatie. Hoewel de hoofdtaak van digitale dienstverlening door de KB wordt ingevuld is er ook binnen de provincie ruimte voor digitale innovatie. Zeker in de samenwerking met partijen zoals de Brightlands Smart Services Campus (SSC), de Nationale AI Coalitie en de hub op SSC, de Limburgse kennisinstellingen en SPN. Juist in relatie tot landelijke en regionale fieldlabs willen we deze unieke positie inzetten. Zoals eerder geschetst richten we ons op de opgave naar verbonden gebruikers van de Bibliotheek. Zowel technisch als op het vlak van proposities.

5.4.1 Resultaten

- a. Verdere uitwerking en opschaling van nieuwe concepten integrale klantbenadering bij minstens 3 bibliotheken;
- b. Samen met de VLB verkennen van mogelijkheden van een gratis bibliotheeklidmaatschap voor Limburgers.

5.4.2 Inspanningen

- a. Ondersteuning bij het gebruik en inzet van Whize-marketing data die landelijk is ingekocht voor alle Limburgse bibliotheken;
- b. Deelname aan het Landelijke Fieldlab Zuid;
- c. Deelname aan de Nationale AI Coalitie en Elsa Lab.

5.5 Communicatie en strategie

Afgelopen jaren is er veel geïnvesteerd in het naar buiten brengen van de gezamenlijke boodschap van de Limburgse bibliotheken. Het delen van de programmering verloopt via de website bibliotheekenlimburg.nl en afstemming over mediacampagnes vindt plaats via de directeuren. Wij volgen ontwikkelingen in de mediawereld en willen samen met de bibliotheken experimenteren met nieuwe toepassingen. Onze netwerkfunctie in Limburg is daarnaast een belangrijke basis om succesvol te kunnen werken aan de opgaves in dit werkplan. De resultaten en inspanningen op dit vlak zijn dan ook vooral randvoorwaarden voor een succesvolle uitvoering van dit werkplan.

In de afgelopen jaren is in de Limburgse bibliothekensector de behoefte gegroeid om de huidige manieren van (samen)werken tegen het licht te houden en te bekijken waar en hoe dit te versterken. Van een basis naar verdere, sterkere samenwerking. Kortom, er is behoefte om vervolgstappen te zetten in de huidige samenwerking. Hiertoe wordt een traject opgezet. Cubiss biedt ten slotte vanaf 2024 facilitaire ondersteuning aan de VLB.

5.5.1 Resultaten

- a. Er vindt 1 keer communicatie plaats namens alle bibliotheken op provinciaal niveau, denk hierbij aan een gezamenlijke campagne of advertentie;
- b. Cubiss organiseert aan het einde van 2024 een fysieke stamtafel XXL als afsluiting en netwerk moment.

5.5.2 Inspanningen

- a. Cubiss zoekt actief de dialoog op met de VLB en de afzonderlijke bibliotheken;
- b. In overleg met Cubiss en de provincie formuleert de VLB een opdracht met als onderdelen:
 - Analyse van de wensen, mogelijkheden en verwachtingen van alle VLB-leden met betrekking tot de inhoudelijke samenwerking (door middel van een gespreksronde met alle bestuurders van de bibliotheken);
 - Opstellen van een advies op basis van de bevindingen uit de analyse over hoe de samenwerking tussen de Limburgse bibliotheken het beste vorm kan krijgen en wat randvoorwaarden daarbij zijn;
- c. Naast de analyse starten Cubiss en de VLB met een (vorm van) hechtere samenwerking met een experiment aan de hand van het thema IDO;
- d. Facilitaire (administratieve/organisatorische) ondersteuning voor de VLB;
- e. Cubiss stimuleert bibliotheken om gebruik te maken van subsidiekansen;
- f. Cubiss vervult een verbindende rol tussen de KB/SPN en de bibliotheken in de doorontwikkeling van de landelijke diensten.

5.6 Medewerkers: kwaliteit en kennis

De bibliotheeksector is een van de meest vergrijsde sectoren. Dit leidt tot veel uitstroom en mogelijk verlies van kennis, zeker aangezien er (nog) geen bibliotheekopleiding is. In deze krappe arbeidsmarkt is het daarnaast moeilijk om talent aan te trekken.

5.6.1 Inspanningen

- a. We gaan met de Limburgse bibliotheken in gesprek om de behoefte te verkennen van een meer gezamenlijke aanpak van een strategisch personeelsbeleid.

6. Bronnen

Troonrede 2023

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2023/09/19/troonrede-2023>

Op1 gesprek met staatssecretaris G. Uslu

<https://op1npo.nl/2022/11/04/gunay-uslu-gaat-fors-investeren-in-de-openbare-bibliotheek/>

'Wat betekent de bibliotheek voor jou?', Bibliotheekblad 2022

Coalitieakkoord "Elke Limburger telt!"

<https://www.limburg.nl/bestuur/coalitieakkoord-2023-2027/>

Bibliotheekconvenant 2020-2023

https://www.bibliotheeknetwerk.nl/sites/default/files/2020-10/Bibliotheekconvenant%202020-2023_dt.pdf

Netwerkagenda 2021-2023

<https://www.debibliotheeken.nl/informatie/netwerkagenda-2021-2023/>

Een oproep tot een leesoffensief (2019, Onderwijsraad & Raad voor Cultuur)

<https://www.cultuur.nl/upload/documents/adviezen/Lees-Een-oproep-tot-een-leesoffensief.pdf>

Stichting lezen & Kunst van Lezen: als lezen niet vanzelf gaat (2017)

https://issuu.com/stichtinglezen/docs/als_lezen_niet_vanzelf_gaat

PISA 2018 onderzoek

<https://www.pisa-nederland.nl/resultaten/>

Sociale Agenda Provincie Limburg

<https://www.limburg.nl/onderwerpen/gezondheid/sociale-agenda/>

Kennisnet.nl - Leerlingmonitor

<https://www.kennisnet.nl/artikel/7743/leerlingmonitor-grote-verschillen-tussen-leerlingen-in-digitale-geletterdheid/>

Tel mee met Taal – Vervolgaanpak 2020-2024

<https://www.telmeemetaal.nl/nieuws/algemeen/vervolgaanpak-laaggeletterdheid-2020-2024/>

Digitale Basisdiensten

<https://www.kb.nl/ob/digitale-basisdiensten>

Data Bibliotheken

<https://www.bibliotheekinzicht.nl>

Digitaal Burgerschap

<https://www.bibliotheeknetwerk.nl/digitaal-burgerschap>

<https://www.curriculum.nu/voorstellen/digitale-geletterdheid/>

Digitale Overheid

<https://www.digitaleoverheid.nl/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/bzk-pb-digitale-inclusie-onderzoek.pdf>